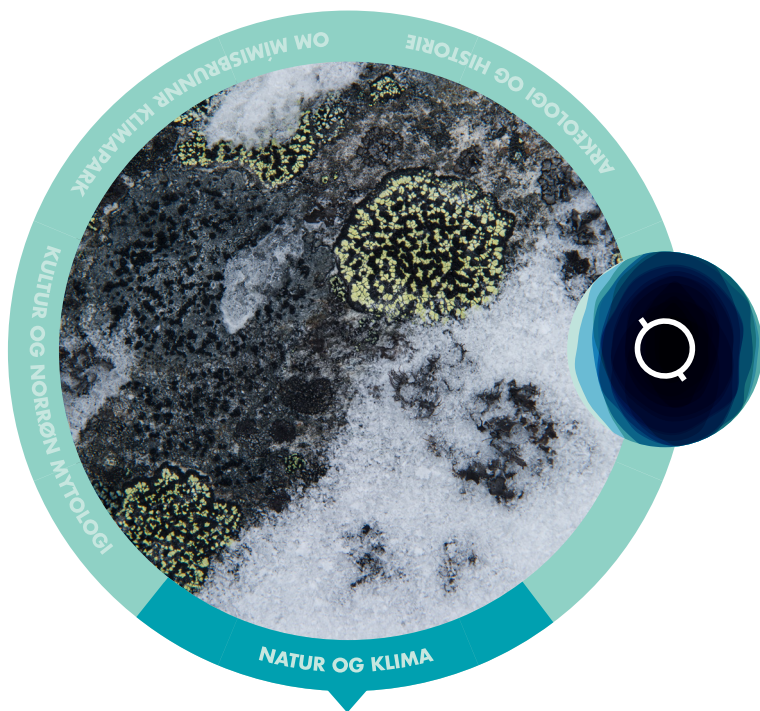

MÍMISBRUNNR

KLIMAPARK 2469

Mímisbrunnr i jotunheimene var i norrøn mytologi kilden til kunnskap og visdom. Mímisbrunnr Klimapark, ved foten av Galdhøpiggen i Jotunheimen, er vår tids kunnskapskilde. I serien «Vet dere nok eller hva?» deler vi Kunnskapsdråper. Abonner og les mer på www.mimisbrunnr.no

Kunnskapsdråpen

«VET DERE NOK ELLER HVA?»

5-2013

Høyt og lavt med lav

I Norge er lav allestedsværende, og vi kan med rette kalle oss et ekte lav-land med nærmere 2000 registrerte arter av de 16 000 som vi vet finnes i verden. I tillegg finnes det helt sikkert veldig mange arter som fremdeles ikke er registrert/oppdaget enda. Men hva vet vi egentlig om lav?

Kartlaven dominerer spesielt på litt sure bergarter i høgfjellet. De vokser ikke fort, knapt en halv millimeter i diameter i året, men det er likevel hard kamp om steinen. De ulike individene danner hvert sitt “land” og grensene mellom dem blir markert. I kampen om plassen er det faktisk vanlig med “kjemisk krigføring” så her er det den sterkeste rett som vinner. Med litt fantasi er det vel heller ikke så vanskelig å forstå hvorfor de bærer navnet kartlav. Kartlaven er den dominerende laven i norske fjell. Det er også mye av den i Mímisbrunnr Klimapark på Juvflye, selv om den der ikke er dominerende der. Den overlever ikke når den blir dekket av is, men overlevde å henge utenfor et romskip i verdensrommet– hvordan kan det ha seg?

Det er fort gjort å tenke på lav som en plante, men egentlig er lav sopp som “dyrker” encellede grønnalger eller blågrønnbakterier “inne i sin egen kropp”. Derfor kan ikke disse soppene leve skjult nede i bakken eller i en organisk masse, slik andre sopper gjør. De må leve oppe i lyset, fordi symbionten eller “sambueren” deres trenger lys. Derfor lever faktisk disse soppene som om de var planter. På grunn av denne spesielle sameksistensen

>>

«Det er en kamp»

>>

blir det heller ikke lett å plassere lav inn i en systematisk gruppe. Og de blir heller delt inn i ulike vekstformer. De kan danne “busker”, “blad”

og “skorper” og de kan opptre i de vildeste farger. Ulike arter har funnet sin plass nær overalt hvor planter sliter med å gro, og vi finner

lav på det meste fra fjæresteinene ved storhavet til toppvardene på de høyeste tinder. Og mens enkelte er veldig sære spesialister som kanskje trenger en brent stubbe av et helt bestemt treslag for å vokse, så finner andre voksested på alt fra tre til murpuss og trives nær overalt så sant de får plass. Noen typer lav kan bli veldig gamle, kanskje flere tusen år, og særlig mange av skorpelavene tåler det aller meste av fysisk påkjenning. Som et litt spesielt eksempel på dette, så sendte forskere litt kartlav (*Rhizocarpon*) opp i verdensrommet for å se om den kunne overleve uten luft og i sterk romstråling. Da laven kom ned igjen etter to uker utenpå romskipet, var den ikke det minste skadet. De aller fleste lavartene er imidlertid veldig følsomme for sur nedbør, og kan således brukes som en miljøindikator. I byområder med en del forurensing er det ofte fritt for lav. Likevel finnes det også lav som kun kan leve på metallholdig berg og slagghauger som er giftige for alle andre.

Ta en nærmere titt på steiner, berg og trestammer neste gang du er på tur. Kanskje oppdager du at det ikke er primært steinen du ser, men ulike lavarter som ofte dekker den helt.

MÍMISBRUNNR i jotunheimene var i norrøn mytologi kilden til kunnskap og visdom. Mímisbrunnr Klimapark, ved foten av Galdhøpiggen i Jotunheimen, er vår tids kunnskapskilde – lett tilgjengelig for alle! Åpen for daglige guidaturer fra juni til slutten av august. Foruten de daglige guidaturene kan en bestille eget opplegg. www.mimisbrunnr.no

Unike arkeologiske funn fra isen er utstilt på Norsk Fjellmuseum i Lom. www.fjell.museum.no

Forfatter: Dag Inge Bakke, dag.inge@fjell.museum.no

Kilde: www.forskning.no og www.artsdatabanken.no

Foto: Johan Wildhagen/palookaville.no